

عطر یاسمین در بیان فضایل امهات المؤمنین

تألیف:

مرکز پژوهش‌ها و مطالعات موسسه‌ی آل و اصحاب

این کتاب از سایت کتابخانه‌ی عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com

www.islamtxt.com

www.shabnam.cc

www.kalemeh.tv

www.islamtape.com

www.blestfamily.com

www.islamworldnews.com

www.islamage.com

www.islamwebpedia.com

www.islampp.com

www.zekr.tv

www.mowahedin.com

www.sadaislam.com

www.islamhouse.com

www.bidary.net

www.tabesh.net

www.farsi.sunnionline.us

www.sunni-news.net

www.mohtadeen.com

www.ijtehadat.com

www.nourtv.net

www.videofarsi.com

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

فهرست مطالب.....	أ
تأسیس و اهداف مبره ^(۱)	۵
اهداف مبره.....	۵
مقدمه.....	۱
در پیشگاه أمهات المؤمنین.....	۱.....
تأملي مهم:.....	۱.....
همسران رسول الله ﷺ برترین زنان جهان.....	۷
فلسفه‌ي تعدّد همسران رسول الله ﷺ.....	۱۱
فضایل عمومی.....	۱۳
فضایل شخصی أمهات المؤمنین.....	۱۷
اول: خدیجه بنت خویلد رَضِیَ اللهُ عَنْهَا.....	۱۷.....
فضایل و افتخارات ایشان.....	۱۷.....
دوم: سوده بنت زمعه رَضِیَ اللهُ عَنْهَا.....	۱۹.....
فضایل وی.....	۲۰.....
سوم: عایشه بنت ابی بکر الصدیق رَضِیَ اللهُ عَنْهَا.....	۲۰.....
فضایل اختصاصی عایشه رَضِیَ اللهُ عَنْهَا.....	۲۱.....

- چهارم: حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنها ۲۶
- فضایل وی ۲۶
- پنجم: زینب بنت خزیمه رضی الله عنها ۲۷
- ششم: ام سلمه رضی الله عنها ۲۷
- فضایل وی ۲۸
- هفتم: زینب بنت جحش رضی الله عنها ۲۹
- فضایل وی ۳۰
- هشتم: جویریة بنت الحارث رضی الله عنها ۳۲
- فضایل وی ۳۳
- نهم: ام حبیبه رضی الله عنها ۳۳
- فضایل وی ۳۴
- دهم: صفیه بنت حی بن اخطب رضی الله عنها ۳۴
- فضایل وی ۳۵
- یازدهم: میمونہ بنت الحارث رضی الله عنها ۳۵
- فضایل وی ۳۶
- أمهات المؤمنین و دعوت ۳۷**
- نکاتی پیرامون أمهات المؤمنین ۴۱**
- ترتیب أمهات المؤمنین از لحاظ روایت حدیث^(۱) ۴۳**
- ۱- صدیقه بنت الصدیق رضی الله عنها ۴۳
- ۲- ام سلمه رضی الله عنها ۴۳
- ۳- میمونہ بنت الحارث رضی الله عنها ۴۳
- ۴- ام حبیبه بنت ابی سفیان رضی الله عنها ۴۴

-
-
- ۵- حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنهما ۴۴
- ۶- زینب بنت جحش رضی الله عنهما ۴۵
- ۷- صفیه بنت حبیب بن اخطب رضی الله عنهما ۴۶
- ۸- جویریہ بنت الحارث بن ابی ضرار رضی الله عنهما ۴۶
- ۹- سوده بنت زمعه رضی الله عنهما ۴۶
- خاتمه ۴۹

هدیه به:

دوستان آل بیت و صحابه

تأسیس و اهداف مبره^(۱)

این موسسه بر مبنای قوانین سازمان‌ها و نهادهای عام‌المنفعه‌ی کویت به نام «میره‌الآل والأصحاب» تأسیس شد و مقر آن در شهر کویت است، و با مصوبه‌ی شماره‌ی ۸۲ / ۵۰۰۲ م وزیر کار و امور اجتماعی معرفی گردید و در اداره‌ی سازمان‌های خیری وزارت کار و امور اجتماعی با شماره‌ی: ۳۲ ثبت گردید.

اهداف مبره

۱- فعالیت در راستای نهادینه کردن محبت اهل بیت و صحابه در قلوب مسلمانان.

۲- نشر علوم اسلامی در جامعه، خصوصاً میراث آل و اصحاب در زمینه‌ی عبادات و معاملات.

۳- معرفی نقش آل و اصحاب و خدماتی که برای یاری اسلام و دفاع از اسلام و تحقق بخشیدن آموزه‌های قرآن کریم و سنت شریف نبوی، تقدیم نموده‌اند.

۴- پشتیبانی وحدت ملی و تقریب طیف‌های گوناگون جامعه در پرتو شفاف‌سازی باورها و مفاهیم اشتباهی که در مورد اهل بیت و صحابه در اذهان برخی از مسلمانان رسوخ کرده است.

۱- برگرفته از اساس نامه‌ی مبره که به تصویب وزیرکار و امور اجتماعی رسیده است.

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ٦]

مقدمه

در پیشگاه أمهات المؤمنین

الحمد لله والصلاة والسلام على خاتم رسل الله وأهله وصحبه ومن والاه
إلى يوم الدين وبعد:

اهل بیت رسول الله ﷺ نزد اهل سنت جایگاه و مقام بسیار والایی دارند، و آنان حقوق شرعی آنان را مراعات نموده و وصیت رسول الله ﷺ را که فرمودند: «أَذْكُرْكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي» را نصب العین خویش قرار داده و با اهل بیت محبت و دوستی دارند، و از غلات که در باره‌ی برخی از اهل بیت افراط کرده و همچنین از نواصب که با اهل بیت دشمنی دارند و آنان را ناسزا می‌گویند، بیزار هستند.

مبرزه‌ی آل و اصحاب مفتخر است که در ضمن نخستین فعالیت‌های خویش به منظور تحقق اهداف مبره که محوریت آن بر نشر آثار اهل بیت اطهار و صحابه‌ی اخیار و غرس محبت آنان در دل‌ها، و تصحیح مفاهیم نادرستی است که در باره‌ی آنان در قلوب برخی از مسلمانان جای گرفته است، این کتاب را منتشر کند.

این کتاب شامل تأملاتی است در باره‌ی جایگاه و فضایل أمهات المؤمنین رضی الله عنهن از قرآن کریم و سنت مطهره‌ی رسول الله ﷺ، آیات و احادیث بسیاری أمهات المؤمنین رضی الله عنهن را ستوده‌اند که این مطلب گویای جایگاه والا و منزلت عالی آنان است که گاه فضایل عموم اهل بیت و گاه افراد مشخصی از آنان را بیان نموده است.

تأملی مهم:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿التَّيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ

﴿أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران مؤمنان هستند».

بنابراین، همسران رسول ﷺ مادران مؤمنان و رسول الله ﷺ پدر^(۱) آنان است و مهاجرین و انصار برادران مؤمنان هستند که خداوند متعال در باره‌ی آنان می‌فرماید: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ [الحشر: ۱۰] «ای پروردگارمان! ما و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند، بیامرز».

این است بیت رسول الله ﷺ هرکسی به یکی از همسران رسول الله ﷺ توهین کند او از نسب ایمان محروم است؛ زیرا اگر مؤمن می‌بود، به امهات المؤمنین توهین نمی‌کرد، فرزند هیچ‌گاه به مادرش توهین نمی‌کند.

این مادران همانند مادران حقیقی بر ما حق احترام و تکریم و افتخار را دارند. کدامین مادران از زنانی که رسول الله ﷺ آنان را به همسری برگزیدند، شریف‌تر و بزرگوarter هستند، بلکه خداوند آنان را برای رسول الله ﷺ برگزید، خداوند می‌فرماید: ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ الْبِسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا﴾ [الأحزاب: ۵۲] «از این پس (جز همسرانت) دیگر زنان برایت حلال نیستند و روا نیست زنان دیگری جایگزین اینها کنی؛ هرچند زیبایی آنها تو را به شگفت آورد، مگر کنیزانی که مالک آنها شوی. و الله بر همه چیز شاهد و نگهبان است».

و در مورد زینب بنت جحش فرمود: ﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا

۱- منظور پدر معنوی است؛ زیرا رسول الله ﷺ فرمودند: «من برای شما به منزله‌ی پدر هستم» ابوداود، الطهارة، باب کراهية استقبال القبلة عند قضاء الحاجة، شماره: (۸) آلبانی این حدیث را حسن گفته است.

وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ [الأحزاب: ۳۷] «و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم تا بر مؤمنان تنگنایی در زمینه‌ی ازدواج با همسران پسرخوانده‌هایشان پس از آنکه طلاقشان دهند، نباشد. و فرمان الله، انجام شدنی است».

و در جایی دیگر برتری آنان را بر زنان جهان بیان می‌نماید و می‌فرماید:

﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسُنَّ كَاٰحِدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اُتَّقِيْنَ﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید. اگر تقوا دارید».

تا آن جا که ازدواج نمودن آنان را برای مؤمنان حرام گردانید، همان‌گونه که ازدواج پسر با مادر حرام است، در صورتی که ازدواج با زنان دیگر حلال است، خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوْا اَزْوَاجَهُۥ مِنْۢ بَعْدِهٖۤ اَبَدًا اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا﴾ [الأحزاب: ۵۳] «و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

هر گفتار یا کرداری که همسران رسول الله ﷺ را برنجاند، موجب آزار و اذیت رسول الله ﷺ خواهد بود تا جایی که خداوند متعال به مؤمن دستور داد که فقط از پشت پرده با آنان سخن بگویند: ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَظْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَقُلُوْبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ﴾ [الأحزاب: ۵۳] «و چون از همسران پیامبر، چیزی می‌خواستید، از پشت پرده بخواهید. این، برای دل‌های شما و آنان پاکیزه‌تر است. و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید».

پس طعنه زدن به آنان و ناسزاگفتن و توهین به آنان، چگونه خواهد بود، خداوند متعال اندکی پس از آن آیه می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٥٩﴾ [الأحزاب: ٥٩] «ای پیامبر! به همسران و دختران و به زنان مؤمنان بگو: چادرهای خود را بر خویشان فرو پوشند. این پوشش به اینکه (به پاک‌دامنی) شناخته شوند، نزدیک‌تر است و بدین ترتیب مورد آزار قرار نمی‌گیرند. و الله، آمرزنده‌ی مهرورز است».

و بلافاصله درباره‌ی شایعاتی که پیرامون ازدواج رسول الله ﷺ با زینب پنخس کردند، می‌فرماید: ﴿لَّيْنٌ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ٦٠﴾ [الأحزاب: ٦٠] «اگر منافقان و بیماردلان و آنان که در مدینه شایعه‌افکنی می‌کنند، از کار خویش بازنیایند، به‌یقین تو را بر ضد ایشان برمی‌انگیزیم و سپس در مدینه فقط اندکی در کنار تو خواهند بود».

زینب پیش از آن همسر پسرخوانده‌ی رسول الله ﷺ بود که خداوند در آیه: (٧٣) همین سوره از او سخن گفته است، خداوند متعال سخن گفتن در باره‌ی همسران رسول الله ﷺ را از عادت منافقان برشمرده و مؤمنان را از آن نهی فرموده است که مبدا مانند آنان باشند.

خداوند متعال در همین سوره بیان فرموده که هرکس قرآن و سنت را رها کند و به پیروی از بزرگان خویش به همسران رسول الله ﷺ ناسزا بگوید، در صورتی که توبه نکند، هیچ عذری از او نپذیرفته نخواهد شد، می‌فرماید: ﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ٦٦﴾ [الأحزاب: ٦٦-٦٧] «روزی که سَادَتَنَا وَكُبرَاءَنَا فَأَصْلُونَا السَّبِيلًا ﴿٦٧﴾»

چهره‌هایشان در آتش گردانیده می‌شود، می‌گویند: ای کاش از الله و پیامبر اطاعت می‌کردیم. و می‌گویند: پروردگارا! ما از سران و بزرگانمان اطاعت کردیم؛ پس ما را همراه کردند».

آیا ناسزاگویی و طعنه به همراهان رسول الله ﷺ گفتاری است راست و یا منکری شدید و ناپسند؟

تصور کن که عایشه‌ی صدیقه و حفصه رضی الله عنهما را ناسزا بگویی و ناگاه رسول‌الله ﷺ تو را ببینند و سخنان تو را بشنوند، در آن لحظه چه حالتی به تو دست خواهد داد، رسول‌الله ﷺ در برابر تو چه موضعی خواهند گرفت؟!

همسران رسول الله ﷺ برترین زنان جهان

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُ مِنْ اَلنِّسَاءِ﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ یک از زنان دیگر نیستید».

یعنی این که هیچ گروهی از زنان از شما برتر نیستند، البته به شرط تقوا. اگر ثابت شود که همسران رسول الله ﷺ اهل تقوا بوده‌اند، برتری آنان بر سایر زنان بدون استثناء و برای تمامی زمان‌ها، ثابت می‌گردد، این برای زنانی که همسران افضل الانبیاء والمرسلین بوده‌اند، چیز زیادی نیست؛ زنانی که خدا و رسول ﷺ آن‌ها را برگزیدند و آنان نیز خدا و رسول ﷺ را برگزیدند.

تقوای همسران رسول الله ﷺ با نص قرآن کریم ثابت است؛ زیرا الله و رسول ﷺ و سرای آخرت را بر زندگانی و زینت دنیا ترجیح دادند، آنگاه که آیات تخییر نازل شد و خداوند متعال فرمود: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُمْ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنْ اُمَتَّعْكُمْ وَاَسْرِحْكُمْ سَرَاحًا جَمِيْلًا ﴿٢٨﴾ وَاِنْ كُنْتُمْ تُرِدْنَ اَللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ وَاَلْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اَللّٰهَ اَعَدَّ لِّلْمُحْسِنٰتِ مِنْكُمْ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٢٩﴾﴾ [الأحزاب: ۲۸-۲۹] «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیاید تا شما را (از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

در پی نزول این آیات همسران رسول الله ﷺ خدا و رسول ﷺ و آخرت را برگزیدند و به دنیا و زرق برق و سامان آن پشت کردند، این انتخابی صادقانه بود؛ زیرا برای ماندن در کنار رسول الله ﷺ و تحمل سختی‌های زندگانی زاهدانه انگیزه‌ای

دیگر جز صداقت ایمانی و حقیقت تقوا نداشتند، خداوند متعال انتخاب آنان را پذیرفت و بدین خاطر آنان را کرامتی دیگر بخشید و فرمود: ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ الْإِسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ﴾ [الأحزاب: ۵۲] «از این پس (جز همسرانت) دیگر زنان برایت حلال نیستند و روا نیست زنان دیگری جایگزین این‌ها کنی؛ هرچند زیبایی آن‌ها تو را به شگفت آورد».

این آیه از دو جهت برای همسران رسول الله ﷺ کرامت و بزرگداشتی بس بزرگ است:

۱- این که خداوند متعال رسول الله ﷺ را منع فرمود که با وجود آنان همسری دیگر برگزیند.

۲- رسول الله ﷺ را منع فرمود از این که کسی از آنان را طلاق دهند و به جای آن با زنی دیگر ازدواج نمایند، تا این که اینان نه تنها در دنیا بلکه در آخرت نیز و برای همیشه همسران ایشان باقی بمانند، و بدین منظور خداوند متعال مؤمنان را از ازدواج با همسران رسول الله ﷺ بعد از وفات ایشان منع نموده و می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ۵۳] «و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

و خداوند متعال همسران رسول الله ﷺ را مادران همه مؤمنان قرار داد و فرمود: ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران آنان هستند».

هر مؤمنی باید به این نکات که گویای عظمت و شأن امهات المؤمنین هستند، بیندیشد.

فلسفه‌ی تعدّد همسران رسول الله ﷺ

زندگانی رسول الله ﷺ الگویی تمامی مؤمنان است، همان گونه که خداوند متعال جل جلاله می‌فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ [الأحزاب: ۲۱] «به‌راستی برای شما در رسول الله، الگو و سرمشقی نیکوست».

و افعال و عملکرد رسول الله ﷺ یکی از مصادر مهم تشریع و قانون‌گذاری است.

- برای انتقال و بیان اعمال رسول الله ﷺ در داخل منزل وجود چنین افرادی لازم بود، و این یکی از فلسفه‌های تعدّد همسران رسول الله ﷺ است، تا احکام خانوادگی و زناشویی و احکام ویژه‌ی بانوان را در آن روزگار و تا قیامت برای امت بازگو کنند.

- هم چنین آنان که در بیت نبوی تربیت یافتند می‌توانستند الگویی دیگر زنان مسلمان باشند، و به فضل و منت الهی این‌گونه شد، همسران رسول الله ﷺ الگویی تمامی زنان مؤمن هستند، مثلاً عائشه‌ی صدیقه یکی از بزرگترین راویان حدیث است، این نیز یکی از فلسفه‌های تعدّد همسران رسول الله ﷺ است.

- در آن روزگار که اسلام در آغاز راه بود، برای تسهیل و پیشرفت دعوت می‌بایست با قبایل و تیره‌های عرب ارتباط محکمی ایجاد می‌گشت، ازدواج رسول الله ﷺ با جویریة بدین منظور بوده است، و این امر سبب شد که بنی‌مصطلق اسلام را بپذیرند.

- ایجاد ارتباط نزدیک با صحابه رضی الله عنہم و تکریم آنان یکی دیگر از فلسفه‌های تعدد همسران رسول الله صلی الله علیه و آله است؛ همانند ازدواج رسول الله صلی الله علیه و آله با عائشه و حفصه دختران صدیق و فاروق رضی الله عنہم، و به همین منظور عثمان و علی را به شرف دامادی خویش نائل ساخته و دختران خویش را به عقد آنان در آوردند، رضی الله عنهم أجمعین.
 - و ازدواج با برخی از زنان به منظور تثبیت حکمی شرعی بوده است، مانند ابطال حکم پسرخواندگی که با زینب بنت جحش رضی الله عنہا بدین خاطر ازدواج نمودند.
 - و برخی را نیز به خاطر وضعیت اجتماعی و مشکلاتی که داشتند ازدواج فرمودند مانند سوده بنت زمعه رضی الله عنہا که شوهرش فوت کرده بود و أم سلمه رضی الله عنہا که شوهرش شهید شده و یتیمانی از خود به جا گذاشته بود و أم حبیبه رضی الله عنہا که شوهرش در حبشه مرتد شد و وی در غربت تنها ماند، این ازدواج یک نوع مواسات و همدردی با ایشان بود.
- اگر آنگونه که مستشرقین می‌گویند، این ازدواج‌ها برای اشباع غریزه می‌بود، می‌بایست دخترانی دوشیزه و کم‌سن و سال را برمی‌گزیدند، اما جز عایشه رضی الله عنہا دیگر همسران رسول الله صلی الله علیه و آله همه مطلقه یا بیوه و صاحب فرزند بوده اند، و این عملکرد با غرایز و شهوات هم‌خوانی ندارد.

فضایل عمومی

۱- تطهیر آل بیت از پلیدی (شرک و شیطان و اعمال ناشایسته و اخلاق

ناپسند) و قطعاً امهات المؤمنین از آل بیت هستند، خداوند متعال

می‌فرماید: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُ كَاَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنَّ اَتَّقِيْتُ فَلَآ

تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهٖ مَّرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُولٰٓئِ وَاقِمْنَ الصَّلٰوةَ

وَعَاتِينَ الزَّكٰوةِ وَاَطِعْنَ اِلٰهَ وَرَسُوْلَهٗۤ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ

الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِرًا ﴿٣٣﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِي

بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايٰتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا ﴿٣٤﴾

[الأحزاب: ۳۲-۳۴] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید.

اگر تقوا دارید، نرم و نازک سخن نگویید تا مبدا کسی که بیمار دل است

طمع ورزد، و سخن شایسته بگویید. و در خانه‌هایتان بمانید و به شیوه‌ی

دوران جاهلیت پیشین، اظهار زینت نکنید و نماز را برپا دارید و زکات دهید

و از الله و پیامبرش اطاعت نمایید. ای خانواده‌ی پیامبر! به‌راستی الله

می‌خواهد پلیدی را از شما دور کند و چنان‌که باید شما را پاکیزه سازد. و یاد

کنید آنچه را که از آیات الله و حکمت، در خانه‌هایتان خوانده می‌شود.

بی‌گمان الله، آگاه و دارای لطف بی‌کران است.»

سیاق آیات بیانگر این است که همسران رسول الله ﷺ مشمول آیه‌ی تطهیر

هستند، چرا چنین نباشد و حال آن‌که این آیه در مورد خود آنان نازل گشته است.

۲- جایگاه مادری برای همهی مؤمنان، که خداوند متعال در وجوب احترام و حرمت آنان را مادران مؤمنان قرار داده است، افزون بر فضیلت صحبت و همراهی رسول الله ﷺ، خداوند متعال می‌فرماید:

﴿الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ۶]

«پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران مؤمنان هستند».

۳- آنان به جای دنیا و زرق و برق آن خدا و رسولش را برگزیدند و خداوند متعال به پاس این انتخاب برای آنان اجر عظیمی فراهم نمود، خداوند متعال می‌فرماید:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلٌّ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾ [الأحزاب: ۲۸-۲۹]

«ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیاید تا شما را (از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

روشن است که آنان خدا و رسولش را برگزیدند، لذا رسول الله ﷺ آنان را رها نفرمودند.

۴- پاداش چند برابر طاعت و اعمال صالح، خداوند متعال می‌فرماید:

﴿وَمَنْ يَفْعَلْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾﴾ [الأحزاب: ۳۱]

«و هر کس از شما،

از الله و پیامبرش فرمان ببرد و کار شایسته انجام دهد، پاداشش را دو بار به او می‌دهیم و برایش روزی نیکی آماده کرده‌ایم».

۵- **أُمَهَاتُ الْمُؤْمِنِينَ** در شرافت و فضل و علو مرتبه با زنان دیگر قابل مقایسه نیستند، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يٰۤاَيُّهَا النِّسَاءُ الَّتِي لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اَتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید. اگر تقوا دارید، نرم و نازک سخن نگوئید تا مبادا کسی که بیمار دل است، طمع ورزد و سخن شایسته بگوئید».

۶- **خداوند متعال آنان را به این شرافت نواخته است که در خانه‌های آنان قرآن و حکمت تلاوت می‌گردد و این بیانگر عظمت و بزرگی آنان است:** ﴿وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ اِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ [الأحزاب: ۳۴] «و یاد کنید آنچه را که از آیات الله و حکمت، در خانه‌هایتان خوانده می‌شود. بی‌گمان الله، آگاه و دارای لطف بی‌کران است».

۷- **آنان در دنیا و آخرت همسران رسول الله ﷺ هستند.**

فضایل شخصی أمهات المؤمنین

اول: خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها

خدیجه بنت خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی، قصی جد رسول الله صلی الله علیه و آله است، وی دومین نفری است که از میان همسران رسول الله صلی الله علیه و آله از لحاظ نسب از طرف پدر به ایشان نزدیکتر است، رسول الله صلی الله علیه و آله از ذریه ی قصی جز خدیجه و أم حبیبه بنت اُبی سفیان^(۱) با کسی دیگر ازدواج نفرمودند.

خدیجه رضی الله عنها از میان زنان قریش دارای میانه‌ترین نسب، بالاترین شرافت و بیشترین ثروت بود، رسول الله صلی الله علیه و آله در سن بیست و پنج سالگی و پس از ابوهاله بن النباش بن زراره تمیمی هم‌پیمان بنی‌عبدالدار، با وی ازدواج نمودند.

خدیجه رضی الله عنها به رسول الله ایمان آورد و ایشان را یاری نمود، رسول الله صلی الله علیه و آله وی را بر همه ی زنان ترجیح می‌دادند^(۲)، تمامی فرزندان رسول الله صلی الله علیه و آله از وی هستند جز ابراهیم که مادرش ماریه رضی الله عنها است، و در حیات وی رسول الله صلی الله علیه و آله با زنی دیگر ازدواج نفرمودند تا آن که سه سال قبل از هجرت وفات نمود.

فضایل و افتخارات ایشان

۱- وی از سابقین اولین به اسلام است، و نخستین کسی بود که ایمان

۱- أم حبیبه در جدش عبد مناف بن قصی به رسول الله صلی الله علیه و آله می‌رسد و خدیجه در قصی و دیگر أمهات المؤمنین پس از قصی (در مره، کعب بن لؤی، خزیمه، الیاس و مضر) به ایشان می‌رسند.

۲- یعنی بر تمامی زنان آن روزگار، وی جزو چهار زن برتر جهانیان است که عبارتند از: آسیه بنت مزاحم همسر فرعون و مریم دختر عمران و خدیجه و فاطمه رضی الله عنهن جمیعاً.

آورد، پاداش این اقدام و آن‌هایی که در پی او ایمان آوردند به او خواهد رسید^(۱).

۲- رسول الله ﷺ در حیات وی با زنی دیگر ازدواج فرمودند و از مجموع سی و هشت سال زندگانی زناشویی رسول الله ﷺ بیست و پنج سال (تقریباً ۳/۲) آن تنها به خدیجه علیها السلام اختصاص یافت.

۳- محبت رسول الله ﷺ با وی موهبتی الهی برای رسول الله ﷺ و فضیلتی برای خدیجه علیها السلام است^(۲).

۴- رسول الله ﷺ پس از وفات وی بسیار او را یاد می‌کردند و او را می‌ستودند و ارتباط خویش را با دوستان وی حفظ فرمودند.

عایشه‌ی صدیقه علیها السلام می‌گوید: «با این که من خدیجه را ندیده بودم، اما بیشتر از همه‌ی زنان رسول الله ﷺ به وی حساسیت داشتم و غیرتم می‌آمد؛ زیرا رسول الله ﷺ از وی بسیار یاد می‌کردند»^(۳).

۵- بهترین زن از زنان امت محمد ﷺ است.

۱- زیرا او نخستین زنی بود که اسلام را پذیرفت و هرکس سنت حسنه‌ای پایه‌گذاری کند پاداش آن و پاداش کسانی که بر آن سنت عمل کنند به او خواهد رسید، و کسی که مردم را به کار خیری دعوت کند به اندازه‌ی پاداش عمل‌کنندگان به آن کار خیر، به او نیز پاداش می‌رسد، هرکس به کار پسندیده‌ای مردم را هدایت کند به اندازه‌ی پاداش کسانی که از او پیروی کرده‌اند به او پاداش خواهد رسید، برای تفصیل نگاه: فتح الباری (باب فضائل خدیجه) و نه‌ایة الإیجاز فی سیرة ساکن الحجاز، طهطاوی. و شرح نووی بر صحیح مسلم.

۲- صحیح مسلم: کتاب فضائل الصحابة، باب من فضائل خدیجة علیها السلام شماره: (۵۳۴۲) و در حدیث آمده که رسول الله ﷺ فرمودند: «محبت وی به من عنایت شده است». ببین که محبت رسول الله ﷺ با خدیجه عنایت الهی بوده است.

۳- صحیح مسلم: کتاب فضائل الصحابة، باب من فضائل خدیجة علیها السلام شماره: (۵۳۴۲).

امام بخاری از علی بن ابی طالب رضی الله عنه روایت نموده که گفت: از رسول الله صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمودند: «بهترین زن از آنان مریم و از این أمت خدیجه است»^(۱).

۶- سلام خداوند به وی و بشارت وی به خانه‌ای از مروارید در بهشت که سر و صدا و خستگی و درماندگی به آن راه ندارد.

شیخین از ابوهریره رضی الله عنه روایت کرده اند که جبرئیل نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمد و گفت: «یا رسول الله! خدیجه اکنون با ظرفی پر از غذا نزد شما می‌آید، وقتی آمد از جانب خداوند و من به او سلام کنید و وی را به خانه‌ای مرواریدی در بهشت که سر و صدا و درماندگی در آن نیست، مژده دهید»^(۲).

۷- خداوند متعال فقط از وی به رسول الله صلی الله علیه و آله اولاد عنایت فرمودند، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «خداوند متعال مرا از وی اولاد عنایت فرمود و از دیگران به من اولادی نداد»^(۳).

دوم: سوده بنت زمعه رضی الله عنها

سوده بنت زمعه بن قیس بن عبد شمس بن عبد ود بن نضر بن مالک بن حِسل بن عامر بن لؤی بن غالب بن فهر، مادر وی شمس بنت زید بن عمر انصاری است، پیشتر همسر سکران بن عمرو بود، وی از رسول الله صلی الله علیه و آله روایت نموده و ابن عباس و یحیی بن عبدالله بن عبدالرحمن بن سعد بن زرارہ از وی روایت نموده اند. در همان اوایل در مکه مسلمان شد و با همسرش در دومین مرحله‌ی هجرت به حبشه، به آنجا هجرت نمود، و شوهرش آنجا فوت نمود^(۴).

۱- صحیح بخاری: مناقب الأنصار، باب تزویج النبی صلی الله علیه و آله شماره: (۳۸۱۵).

۲- صحیح بخاری، مناقب الأنصار، باب تزویج النبی صلی الله علیه و آله و فضلها رضی الله عنها شماره: (۳۸۲۰).

۳- طبرانی، المعجم الکبیر، شماره: (۲۲) باب ذکر ازواج رسول الله صلی الله علیه و آله و منهنّ خدیجه بنت خویلد ۱۳ / ۲۳.

۴- تهذیب التهذیب، ابن حجر العسقلانی، ۴۵۵ / ۱۲.

وي نخستین زني است که رسول الله ﷺ در مکه و پس از وفات خدیجه علیها السلام با وي ازدواج نمودند و تقریباً چهار سال با وي تنها بودند، وي زني بزرگوار و با شرافت بود و در اواخر خلافت عمر فاروق رضی الله عنه از دنیا رفت.

فضایل وی

۱- حرص شدید به ماندن در عقد رسول الله ﷺ، وي نوبت خویش را براي تقرب الي الله به عایشه علیها السلام بخشید، تا در بهشت جزو همسران رسول الله ﷺ باشد.

ابن سعد مي‌گوید: سوده علیها السلام به رسول الله ﷺ گفت: شما را به خدا مرا برگردانید، من پیر شده‌ام دیگر نیازی به شوهر ندارم، اما دوست دارم که روز قیامت جزو همسران شما محشور گردم، و رسول الله ﷺ وی را برگرداندند»^(۱).

امام بخاري از عایشه علیها السلام صدیقه علیها السلام روایت کرده است که «سوده بنت زمعه نوبت خویش را به وي بخشید و رسول الله ﷺ دو شب را به وي اختصاص دادند يکي نوبت خودش و دیگری نوبت سوده»^(۲).

۲- عایشه علیها السلام تمنا مي‌کرد که مثل او باشد.

مسلم از عایشه علیها السلام چنین نقل کرده است که گفت: «زني دیگر هم چون سوده بنت زمعه ندیده‌ام که دوست داشته باشم که مثل او باشم»^(۳).

سوم: عایشه بنت ابی بکر الصديق رضی الله عنه

عایشه بنت ابی بکر الصديق؛ عبدالله بن عثمان تمیمی قریشی، کنیه وي أم

۱- با اندکی تصرف از طبقات ۴۵ / ۸.

۲- صحیح بخاري، نکاح، باب المرأة تهب يومها من زوجها لضرتها، شماره: (۵۲۱۲).

۳- صحیح مسلم، النکاح، باب جواز هبتها نوبتها لضرتها، شماره: (۱۴۶۳).

عبدالله است، در مورد انتخاب کنیه از رسول الله ﷺ نظر خواست، ایشان فرمودند: نام خواهرزاده‌ات عبدالله را برای کنیه‌ی خویش انتخاب کن و بدینگونه خود را أم عبدالله کنیه داد، عبدالله پسر زبیر بن العوام و اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنهما است.

مادر عایشه رضی الله عنها أم رومان بنت عویمر کنانی است، عایشه رضی الله عنها چهار سال پس از بعثت به دنیا آمد و شش ساله بود که رسول الله ﷺ وی را عقد نمودند و در سن نه سالگی مراسم ازدواج برگزار گردید، رسول الله ﷺ با دوشیزه‌ای غیر از او ازدواج نفرمودند، برائت و پاکدامنی او از فراز هفت آسمان اعلام شد، وی محبوب‌ترین همسر رسول الله ﷺ پس از خدیجه رضی الله عنها و فقیه‌ترین زن امت اسلامی بود که بزرگان صحابه از وی استفتاء می‌نمودند ^(۱).

هنگامی که رسول الله ﷺ رحلت فرمودند وی هیجده سال داشت وی در هفدهم رمضان سال پنجاه و هشت هجری وفات نمود و ابوهریره رضی الله عنه بر وی نماز جنازه خواند و در بقیع به خاک سپرده شد.

فضایل اختصاصی عایشه رضی الله عنها

۱- پس از خدیجه رضی الله عنها محبوب‌ترین همسر رسول الله ﷺ بود.

امام بخاری از عمرو بن عاص رضی الله عنه چنین روایت کرده است: «رسول الله ﷺ مرا به فرماندهی لشکر ذات السلاسل برگزیدند، من نزد ایشان آمدم و پرسیدم، محبوب‌ترین مردم نزد شما کیست؟ فرمودند: عایشه. گفتم: از مردان؟ فرمودند: پدر عایشه... ^(۲).

۲- جبرئیل علیه السلام تصویر وی را پیش از ازدواج در پارچه‌ای ابریشمی به رسول الله ﷺ نشان داد.

۱- نگا: الاجابة لا يراد ما استدرکته عائشه علي الصحابه، بدرالدین الزرکشی.

۲- صحیح بخاری، المغازی، باب غزوة ذات السلاسل، ش: ۴۳۵۸.

شیخین از عایشه ی صدیقه روایت کرده اند که رسول الله ﷺ فرمودند: «سه شب تو در خواب به من نشان داده شدی، و تصویر تو را فرشته در پارچه ای ابریشمی برایم آورد و گفت: این همسر توست، نگاه کردم، دیدم تصویر توست، با خود می گفتم اگر این خواب از جانب خداوند باشد آن را عملی می گرداند»^(۱).

۳- جبرئیل علیه السلام توسط رسول الله ﷺ برای وی سلام فرستاد.

امام بخاری از عایشه ی صدیقه رضی الله عنها روایت نموده است که: «روزی رسول الله ﷺ فرمودند: ای عایشه! این جبرئیل است به تو سلام می کند، من گفتم: وعلیه السلام ورحمة الله وبرکاته، شما چیزهایی را می بینید که ما نمی بینیم»^(۲).

۴- تنها بر رختخواب وی بر رسول الله ﷺ وحی نازل گشته است.

رسول الله ﷺ فرمودند: «... ای ام سلمه! در مورد عایشه مرا میازار والله در رختخواب هیچکدام از شما بر من وحی نازل نگشته است، جز رختخواب عایشه»^(۳).

۵- هنگامی که آیه ی تخیر نازل گشت، عایشه نخستین کسی بود که رسول

الله ﷺ وی را مختار گذاشت که با مشورت پدر و مادر خود، انتخاب

نماید و عایشه رضی الله عنها بی آن که با پدر و مادرش مشورت نماید، خدا و

رسولش را برگزید و دیگر امهات المؤمنین نیز به وی اقتدا کردند، آیه ی

تخیر این است: ﴿يَتَأْتِيهَا اللَّيْلُ قُلٌ لِّأَرْوَجَكَ إِن كُنْتَ تُرِدُّنَ الْحَيٰوةَ

الدُّنْيَا وَزَيْنَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعُكُنَّ وَأُسَرِّحُكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٨﴾ وَإِن

كُنْتَ تُرِدُّنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ

۱- صحیح مسلم، فضائل الصحابة، باب فضائل عائشة أم المؤمنين رضی الله عنها شماره: (۲۴۳۸).

۲- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضل عائشة رضی الله عنها، ش: (۸۶۷۳).

۳- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضل عائشة رضی الله عنها، ش: (۳۷۷۵).

مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٨﴾ [الأحزاب: ۲۸-۲۹] «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیایید تا شما را (از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

شیخین روایت کرده‌اند که عایشه رضی الله عنها گفت: «... در کجای این کار با پدر و مادرم مشورت کنم؟ من خدا و رسول و آخرت را می‌خواهم، می‌گوید: سپس دیگر همسران رسول الله صلی الله علیه و آله نیز چنین کردند»^(۱).

۶- در قرآن کریم آیه‌هایی به سبب وی نازل گشته است که برخی مخصوص اوست و برخی دیگر برای عموم امت است، آیاتی که مخصوص اوست، این است که:

* خداوند متعال برائت و پاکدامنی او را از تهمتی که به او زده بودند، اعلام فرمود:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَذِ يُوقِيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْحَبِيثُ لِلْحَبِيثِينَ وَالْحَبِيثُونَ لِلْحَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتِ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾﴾ [النور: ۲۳-۲۶] «بی‌گمان کسانی که به زنان پاک‌دامن، مؤمن و بی‌خبر

۱- صحیح بخاری، التفسیر، باب قوله تعالی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٨﴾﴾ شماره: (۴۷۸۶).

از بدکاری، تهمت می‌زنند، در دنیا و آخرت نفرین شدند و عذاب بزرگی (در پیش) دارند. روزی که زبان‌ها و دست‌ها و پاهایشان بر ضد آنان به اعمالی که مرتکب می‌شدند، گواهی می‌دهند، در آن روز الله، سزای قطعی و ثابتشان را به آن‌ها می‌دهد و خواهند دانست که الله، همان پروردگار راستین و ظاهر است. زنان ناپاک، سزاوار مردان ناپاک و مردان ناپاک، سزاوار زنان ناپاکند. و زنان پاک، سزاوار مردان پاکند و مردان پاک، سزاوار زنان پاک. ایشان از آنچه (مردم) می‌گویند، مبرا و بدور هستند و آمرزش و روزی نیکی دارند».

و اما آنچه به سبب وی نازل گشته و برای عموم امت است، مانند:

* آیهی تیمم که رحمت و تسهیلی است برای امت اسلامی.

شیخین از عایشه رضی الله عنها روایت کرده اند که «او از اسماء گردنبندی را به عاریت گرفت، و آن گردنبند گم شد، رسول الله صلی الله علیه و آله تعدادی از اصحاب را برای پیدا کردن آن فرستادند، وقت نماز فرا رسید و آنان بدون وضو نماز خواندند، و هنگامی که نزد رسول الله صلی الله علیه و آله برگشتند ایشان را از عملکرد خویش اطلاع دادند، آنگاه آیهی تیمم نازل گشت، اسید بن حضیر گفت: خدا تو را جزای خیر دهد، هرگاه تو دچار امر ناگواری می‌شوی، خداوند برایت گشایش می‌آورد و برای مسلمانان نیز مایه‌ی برکت می‌گردد»^(۱).

۷- اشتیاق رسول الله صلی الله علیه و آله به گذراندن دوران بیماری در خانهی عایشه

رضی الله عنها؛ و رسول الله صلی الله علیه و آله در نوبت عایشه‌ی صدیقه و در آغوش وی از دنیا رحلت فرمودند و در آخرین لحظات زندگی آب دهان او با آب دهان رسول الله صلی الله علیه و آله آمیخت و در خانه‌ی او دفن گردیدند، امام بخاری از عایشه رضی الله عنها نقل کرده است که: من رسول الله صلی الله علیه و آله را به سینه‌ی خود تکیه داده بودم که

۱- بخاری، فضائل اصحاب النبی صلی الله علیه و آله، باب فضل عایشه رضی الله عنها، شماره: (۳۷۷۳).

عبدالرحمن بن ابی بکر وارد شد، مساکی با عبدالرحمن بود، رسول الله ﷺ به آن نگاه می کردند، من مساکی را از عبدالرحمن گرفتم و جویدم و نرم و تمیز کردم و به ایشان دادم، رسول الله ﷺ با آن مساکی زدند...^(۱).

۸- رسول الله ﷺ خبر دادند که وی از اهل بهشت است.

امام بخاری از قاسم بن محمد آورده است که عایشه ی صدیقه بیمار شد، ابن عباس نزد او آمد و گفت: ای أم المؤمنین! نزد رسول الله ﷺ و ابوبکر خواهی رفت^(۲). در این حدیث ابن عباس رضی الله عنه او را بهشتی دانستند و این امر جز با شنیدن از رسول الله ﷺ امکان ندارد.

همانگونه که از عبدالله بن زیاد اسدی روایت نموده و آن حدیث را صحیح دانسته است، می گوید: از عمار شنیدم که می گفت: عایشه در دنیا و آخرت همسر رسول الله ﷺ است^(۳).

۹- وی عالم ترین زن این امت است و از رسول الله ﷺ بیش از دوهزار حدیث روایت نموده است و بزرگان صحابه رضی الله عنهم در مسایل به او رجوع و از وی استفتاء می کردند^(۴).

۱- صحیح بخاری، المغازی، باب مرض النبی ﷺ و وفاته، ش: (۴۴۳۸) این حدیث با روایت و لفظی دیگر در الاشعثیات ابو علی محمد بن محمد اشعث کوفی آمده است.

۲- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضائل عائشه رضی الله عنها ش: (۳۷۷۱).

۳- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضائل عائشه رضی الله عنها ش: (۳۷۷۲)، ترمذی،

باب فضل عائشه رضی الله عنها ش: (۳۸۸۹) و گفته است: هذا حدیث حسن صحیح.

۴- عائشه ی صدیقه رضی الله عنها (۲۲۱۰) حدیث روایت کرده است. وی در روایت حدیث در مرتبه ی چهارم و پس از ابوهیره، عبدالله بن عمر و انس بن مالک رضی الله عنهم قرار دارد، نگا: اسماء الصحابة الرواة، ابن حزم ص ۳۹، و تلخیص فہوم اهل الاثر ابن الجوزی ص ۳۶۳.

چهارم: حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنهما

حفصه بنت عمر بن الخطاب، وی خواهر پدری عبدالله است، مادرش زینب بنت مظعون خواهر عثمان بن مظعون بن حبيب بن وهب بن حذافه است، رسول الله ﷺ در سال سوم هجری و پس از شوهر قبلی اش؛ خنیس بن حذافه بدری که در مدینه درگذشت، با وی ازدواج فرمودند، وی بسیار روزه می‌گرفت و شب‌ها نماز می‌خواند، پنج سال قبل از بعثت به دنیا آمده است و در ماه شعبان سال ۴۵ هـ وفات نمود، رضی الله عنها.

فضایل وی

- ۱- با همسرش هجرت نمود، ابن سعد از ابی الحویرث نقل کرده است که «خنیس بن حذافه^(۱) با حفصه دختر عمر ازدواج نمود و با وی زندگی کرد و باهم به مدینه هجرت کردند^(۲)».
- ۲- کثرت نماز و روزه، و وی در بهشت نیز همسر رسول الله ﷺ است. طبرانی از قیس بن زید روایت کرده است که «رسول الله ﷺ حفصه را یک طلاق داد... رسول الله ﷺ تشریف آوردند و وی چادرش را پوشید، رسول الله ﷺ فرمودند: جبرئیل علیه السلام نزد من آمد و به من گفت: به حفصه رجوع کن، او روزه گیر و نمازگزار و همسر تو در بهشت است»^(۳).

- ۱- از مهاجرین اولین بود و پس از هجرت به حبشه در غزوه بدر و پس از آن در احد شرکت نمود و در آن غزوه زخمی شد و بر اثر آن در مدینه درگذشت، الاستیعاب، ابن عبدالبر ۱۳۴ / ۱، الاصابه، ابن حجر ۳۴۵ / ۲.
- ۲- طبقات کبری، ابن سعد: ۸۱ / ۸.
- ۳- المعجم الکبیر، ۱۸، ۳۶۵، ش: (۹۳۴)، المستدرک، ۴، ۱۶، ش: (۶۷۵۳) آلبانی در السلسلة الصحیحه آن را حسن گفته است، ش: (۲۰۰۷)، صحیح الجامع الصغیر و زیاده، ش: (۴۳۵۱).

۳- مصحفی (قرآنی) که زمان ابوبکر صدیق رضی الله عنه جمع آوری گردید پس از وفات وی نزد عمر فاروق رضی الله عنه ماند و پس از شهادت وی نزد حفصه رضی الله عنها بود و هنگامی که در خلافت عثمان رضی الله عنه قرآن جمع آوری گشت از آن استفاده بردند و دوباره آن را به حفصه رضی الله عنها بازگردانید و آن مصحف نزد وی ماند تا این که وی در سال ۴۵ هـ در مدینه از دنیا رفت^(۱).

پنجم: زینب بنت خزیمه رضی الله عنها

زینب بنت خزیمه بن عبدالله بن عمرو بن عبد مناف بن هلال بن عاصر بن صعصعه هلالی، از بس به مساکین غذا می‌داد و به آنان رسیدگی می‌کرد، او را أم المساکین نامیده اند، همسرش عبدالله بن جحش در احد شهید شد و رسول الله صلی الله علیه و آله پس از حفصه با وی ازدواج نمود و دو سه ماه پس از ازدواج سال چهارم هجری درگذشت، گرچه در باره وی فضیلتی اختصاصی ذکر نشده است، فضایل عمومی امهات المؤمنین برایش کافی است و همچنین نماز جنازه ای که رسول الله صلی الله علیه و آله بر وی خواندند، و این خود فضیلتی است؛ زیرا در حیات رسول الله صلی الله علیه و آله جز خدیجه و او کسی دیگر از همسران رسول الله صلی الله علیه و آله وفات نکرده اند، و نماز رسول الله صلی الله علیه و آله بر مؤمنان رحمتی قطعی و واجب است.

ششم: ام سلمه رضی الله عنها

ام سلمه هند بنت ابی امیه (حذیفه) مخزومی قریشی، پدر وی به خاطر سخاوتش به «زادالركب» ملقب شده بود، هرکسی با او به سفر می‌رفت، لازم نبود برای خودش توشه‌ای به همراه ببرد، مادر او عاتکه بنت عامر کنانی از بنی فراس

۱- صحیح ابن حبان - (۴۵۰۶)، شیخ شعب ارناووط آن را صحیح گفته است.

است، رسول الله ﷺ پس از وفات همسرش ابوسلمه بن عبدالأسد که عموزاده‌اش بود^(۱)، با او ازدواج فرمودند، وی ابتدا با همسرش به حبشه و سپس به مدینه هجرت نمود و گفته شده است که او نخستین زنی بود که سوار بر کجاوه به مدینه آمد، وی از زیباترین و شریف‌ترین زنان روزگار خود بود.

فضایل وی

- ۱- ازدواج رسول الله ﷺ با وی و دعا برای او. امام مسلم از ام سلمه رضی الله عنها روایت کرده است که «رسول الله ﷺ حاطب بن ابی بلتعه را به خواستگاری من فرستاد، من گفتم: من دختری دارم و غیور هستم، رسول الله ﷺ فرمودند: دعا می‌کنیم که دخترش سامان بیابد و برای غیرتش (حساسیت با هوو/همباغ) نیز دعا می‌کنیم که خداوند آن را برطرف سازد»^(۲).
- ۲- رسول الله ﷺ خبر دادند که وی از اهل بهشت است، امام احمد از ام سلمه رضی الله عنها روایت کرده است که رسول الله ﷺ چادری سیاه‌رنگ را دور علی و فاطمه و حسن و حسین رضی الله عنهم گرفتند و فرمودند: «پروردگارا! من و اهل بیتم را به سوی خود ببر نه به سوی آتش، می‌گوید: گفتم: یا رسول الله! مرا نیز، فرمودند: و تو را نیز»^(۳).

۱- ابوسلمه پسر عمه‌ی رسول الله ﷺ نیز بود؛ زیرا مادرش امیمه بنت عبدالمطلب است.

۲- صحیح مسلم، الجنائز، باب ما یقال عند المصیبة، شماره: (۹۱۸).

۳- مسند امام احمد ۲۹۶ / ۶، ۳۰۴ / ۶، ش: (۲۶۵۸۲) شیخ شعبی ارناووط اسنادش را ضعیف گفته است، و در روایتی از عمر بن ابی سلمه چنین آمده که ام سلمه گفت: و من نیز همراه آنان هستم یا رسول الله؟ فرمودند: تو در جای خود و به خیر هستی، ترمذی (۳۸۱۲) آلبانی آن را صحیح گفته و این حدیث گویای فضیلتی آشکارا برای ام سلمه است.

۳- حکمت و دانایی وی روز حدیبیه آشکار گشت، آنگاه که رسول الله ﷺ به صحابه ﷺ فرمودند: «ای مردم! شترها را ذبح کنید و سرهای خود را بتراشید، هیچکس بلند نشد، تا سه بار تکرار فرمودند، اما کسی برنخواست، رسول الله ﷺ نزد ام سلمه رفتند و فرمودند: «ای ام سلمه! مردم را چه شده است؟» گفت: یا رسول الله! چنانند که می‌بینید، شما با کسی سخن مگویید و بروید هدی (حیوان قربانی) خود را هر جا هست نحر کنید و سر خود را بتراشید، آنگاه مردم نیز چنین خواهند کرد، رسول الله ﷺ برخاستند و بی‌آن که با کسی حرفی بزنند قربانی خود را نحر فرمودند و سر خود را تراشیدند آنگاه مردم برخاستند و نحر کردند و سرهای خود را تراشیدند و هنگام بازگشت میان راه مکه و مدینه سوره‌ی فتح نازل گشت^(۱).
این مشوره به روشنی دلالت بر عقل و حسن و تدبیر ام سلمه دارد.

هفتم: زینب بنت جحش رضی الله عنها

زینب بنت جحش بن رباب بن یعمر اسدی، حلیف بنی عبدشمس از نخستین زنان مهاجر است، مادر او امیمه بنت عبدالمطلب بن هاشم عمه‌ی رسول الله ﷺ است، او قبلاً همسر زید بن حارثه مولای رسول الله ﷺ بود که رسول الله ﷺ او را به پسرخواندگی خویش برگزیده بودند و مردم او را زید بن محمد صدا می‌کردند، رسول الله ﷺ سال سوم و یا پنجم هجری با زینب ازدوج نمودند و با این کار حکم ازدواج همسر سابق پسرخوانده بیان گردید و خداوند متعال این نسبت را قطع نمود و فرمود: ﴿أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ [الأحزاب: ۵] «فرزندخواندگان را به نام پدرانشان بخوانید؛ این کار، نزد الله راست‌تر و درست‌تر است».

۱- نگا: مسند امام احمد بن حنبل ۳/۲۲۳ و شیخ شعبان ارناووط گفته است: اسناد حسن.

و با ازدواج رسول الله ﷺ با زینب این مطلب کاملاً بیان گشت و بر آن تاکید شد^(۱)، پس از آن در همین سوره چنین نازل گشت: ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا﴾ [الأحزاب: ۳۷] «و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم».

زینب از لحاظ دین و تقوا و سخاوت از زنان سرآمد روزگار خویش بود و نخستین کسی بود که از امهات المؤمنین پس از وفات رسول الله ﷺ به ایشان پیوست، وی در سال بیستم هجری فوت نمود.

فضایل وی

۱- خداوند متعال از فراز هفت آسمان او را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد و فرمود: ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا لِيَكِيَ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿۳۷﴾﴾ [الأحزاب: ۳۷] «و زمانی (را به یاد آور) که به کسی که الله به او نعمت داده بود و تو نیز به او نعمت دادی، می‌گفتی: «همسرت را نگاه دار و تقوای الهی پیشه کن» و در دلت چیزی را پنهان می‌داشتی که الله آن را آشکار می‌کند و از مردم می‌ترسیدی؛ و الله به اینکه از او بترسی، سزاوارتر است. و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم تا بر مؤمنان تنگنایی در زمینه‌ی ازدواج با

همسران پسرخوانده‌هایشان پس از آنکه طلاقشان دهند، نباشد. و فرمان الله، انجام‌شدنی است».

وی بر دیگر همسران رسول الله ﷺ فخر می‌نمود و می‌گفت: «خانواده‌های شما، شما را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورده اند، اما مرا خداوند متعال از فراز هفت آسمان به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد»^(۱).

۲- ازدواج او سبب نزول آیه‌ی حجاب گشت.

امام بخاری از انس بن مالک رضی الله عنه روایت نموده است که گفت: «هنگامی که زینب به خانه‌ی رسول الله ﷺ رفت غذایی آماده کرد و مردم را دعوت نمود، مردم آنجا نشستند و باهم صحبت می‌کردند، رسول الله ﷺ بیرون می‌رفتند و باز می‌آمدند، آنگاه این آیه نازل گشت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَبْظِرِينَ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَسِينِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾﴾ [الأحزاب: ۵۳] «ای مؤمنان! وارد خانه‌های پیامبر نشوید مگر آنکه برای (صرف) خوراکی به شما اجازه داده شود؛ بی‌آنکه منتظر آماده شدن غذا باشید. ولی آن‌گاه که دعوت شدید، وارد شوید و چون غذا خوردید، پراکنده گردید و سرگرم گفتگو نشوید. این کار، پیامبر را آزار می‌دهد و از شما شرم می‌کند. و الله از بیان حقیقت شرم ندارد. و چون از همسران پیامبر، چیزی

۱- صحیح بخاری، کتاب التوحید، باب «وكان عرشه علي الماء» شماره: (۷۴۲۰).

می‌خواستید، از پشت پرده بخواهید. این، برای دل‌های شما و آنان پاکیزه‌تر است. و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

و در پی آن حجاب فرض گشت و مردم بیرون رفتند»^(۱).

۳- رسول الله ﷺ وی را به خاطر انفاق و صدقه نمودن، ستودند.

امام مسلم از عایشه رضی الله عنها روایت نموده است که رسول الله ﷺ فرمودند: «آن که دستش از همه درازتر است پیش از دیگران به من ملحق خواهد شد، در پی آن که همسران رسول الله ﷺ دست‌های خود را اندازه می‌کردند که ببینند دست کدام یک درازتر است، می‌گوید: کسی که دستش از دیگران درازتر بود، زینب بود؛ زیرا با دست خود کار می‌کرد و صدقه می‌داد»^(۲).

۴- دیگر این که عایشه رضی الله عنها در باره‌ی او می‌گوید: من هرگز زنی دیندارتر، پرهیزگارتر، راستگوتر از زینب که مانند او صله‌ی رحم کند و از دسترنج خویش برای تقرب به خداوند صدقه بدهد، ندیده‌ام^(۳).

هشتم: جویریة بنت الحارث رضی الله عنها

جویریة بن بنت الحارث بن ضرار بن حبیب بن خزیمه خزاعی و مصطلقی، سال پنجم در غزوه‌ی بنی المصطلق (المریسیع)^(۴) اسیر شد و در سهم ثابت بن قیس

۱- صحیح بخاری: (۴۷۹۲) تفسیر، باب قوله تعالی: ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ...﴾ [الأحزاب: ۵۳].

۲- صحیح مسلم: شماره: (۲۴۵۲) فضائل الصحابة، باب من فضائل زینب أم المؤمنین.

۳- صحیح مسلم، فضائل الصحابة، باب فی فضائل عائشه أم المؤمنین رضی الله عنها، شماره: (۲۴۲۲).

۴- نام چاهی است میان مکه و مدینه.

افتاد و او را مکاتب^(۱) نمود، رسول الله ﷺ مالی را که جویریه باید در برابر آزادی خود می‌داد، پرداخته و با او ازدواج نمودند، او پیش از آن همسر مسافع بن صفوان بود که در همان معرکه کشته شد، و مسلمانان به خاطر وی صد خانواده از اسیران را آزاد نمودند. بنابراین، جویریه برای قوم خود مایه‌ی برکتی عظیم بودند، وی در سال پنجاه هجری درگذشت.

فضایل وی

۱- بسیار عبادتگزار و ذاکر بود.

امام مسلم از طریق عبدالله بن عباس از جویریه رضی الله عنها نقل کرده است که رسول الله ﷺ صبحگاه پس از نماز فجر از منزل خارج شدند و وی در محلی که نماز خوانده بود، نشسته بود، و ذکر می‌کرد. رسول الله ﷺ چاشتگاه به منزل بازگشتند و او همان جا نشسته بود، فرمودند: از همان وقت که من رفته‌ام در همین جا نشسته‌ای؟ گفت: آری، فرمودند: من پس از تو چهار کلمه را سه بار تکرار کرده‌ام اگر با آن چه تو امروز ذکر کرده‌ای مقایسه گردد، بیشتر خواهد شد: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ»^(۲).

۲- قبلاً نام او بره بود و رسول الله ﷺ او را جویریه نامیدند^(۳).

نهم: ام حبیبه رضی الله عنها

ام حبیبه رمله بنت ابی سفیان بن حرب بن امیه بن عبدشمس اموی، مادر او

۱- مکاتبه، یعنی این که سید با برده‌ی خود توافق کند که اگر مبلغی را در اقساط متعدد به او بپردازد، آزاد است.

۲- صحیح مسلم: (۲۷۲۶) کتاب الذکر والدعاء باب التسیبیح اول النهار وعند النوم.

۳- رسول الله ﷺ به تأسی از آیه‌ی: ﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾ نام‌هایی را که نوعی خودستایی محسوب می‌شدند، تغییر می‌دادند.

صفیه بنت ابی العاص بن امیه است، او هفده سال پیش از بعثت به دنیا آمد و با همسرش عبیدالله بن جحش اسدی مسلمان شد و به حبشه هجرت کردند و حبیه به دنیا آمد، وی بر دین خود استوار ماند و هجرت نمود، شوهرش نصرانی شد^(۱). خداوند متعال به جای او رسول الله ﷺ را شوهر او گردانید، ام حبیه از لحاظ نسب از دیگر همسران رسول الله ﷺ به وی نزدیک‌تر بود و نسب او در عبدمناف به ایشان می‌رسید، وی در سال ۴۴ هجری درگذشت.

فضایل وی

۱- هنگامی که پدرش در زمانی که مشرک بود برای تمدید صلح به مدینه آمده بود، نگذاشت بر حصیری بنشیند که رسول الله ﷺ بر آن می‌نشستند.

۲- در دومین هجرت به حبشه همراه بود^(۲).

دهم: صفیه بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها

صفیه بنت حیی بن اخطب بن سعیه از بنی نضیر. او از اولاد لاوی بن یعقوب و از زریه‌ی هارون بن عمران است، پیش از اسلام همسر سلام بن مشکم و پس از او همسر کنانه بن ابی الحقیق بود که در جنگ خیبر کشته شد و صفیه اسیر گشت، دحیه کلبی او را گرفت و مکاتب نمود، رسول الله ﷺ بدل کتابت او را پرداخته و

۱- عبیدالله بن جحش بر نصرانیت مرد، او تنها برادر زینب بنت جحش است که بر کفر مرده است، نعوذ بالله من سوء الخاتمة.

۲- رسول الله ﷺ مهاجران به حبشه را ستودند و آنان را صاحب دو هجرت قرار دادند، نگا: صحیح مسلم، کتاب فضائل الصحابه، باب فضائل جعفر بن ابی طالب و اسماء بنت عمیس و همراهان‌شان در کشتی، شماره: (۲۵۰۲).

آزادش نمودند و آزادی او را مهریه‌اش قرار دادند و با او ازدواج نمودند، وی سال پنجاه و دو هجری درگذشت.

فضایل وی

۱- او همسر پیامبر و پیامبرزاده و عمویش نیز پیامبر بود.

ترمذی از انس رضی الله عنه روایت نموده است که به صفیه خبر رسید که حفصه به او گفته یهودی‌زاده، او گریست، رسول الله صلی الله علیه و آله در همان حال وارد شدند و فرمودند: چرا گریه می‌کنی؟ گفت: حفصه به من یهودی‌زاده گفته است، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: تو دختر پیامبر هستی و عمویت هم پیامبر بوده و تو همسر پیامبر هستی، چگونه بر تو فخر می‌فروشد، سپس فرمودند: ای حفصه! از خدا بترس ^{(۱)(۲)}.

۲- رسول الله صلی الله علیه و آله راستگویی او را تصدیق نمودند، آنگاه که وی در مرض الوفا رسول الله صلی الله علیه و آله به ایشان گفت: والله ای پیامبر خدا! من دوست دارم که این بیماری به جایی شما به من می‌رسید ^(۳).

یازدهم: میمونه بنت الحارث رضی الله عنها

میمونه بنت الحارث بن حزن بن عامر بن صعصعه هلالی، مادرش هند بنت عوف است، ابتدا همسر مسعود بن عوف ثقفی و سپس همسر ابورهم بن عبدالعزی

۱- ترمذی، المناقب، باب فضل ازواج النبی صلی الله علیه و آله، شماره: (۳۸۹۲).

۲- یعنی هارون پدر تو و موسی عموی تو است و تو همسر من هستی، در ترمذی (۳۸۹۲) آمده که رسول الله صلی الله علیه و آله به او فرمودند: چرا نگفتی: چگونه از من بهتری در صورتی که هارون پدر من و موسی عموی من و محمد همسر من است.

۳- مصنف عبدالرزاق ۴۳۱ / ۱۱، شماره: (۲۰۹۲۲) طبقات ابن سعد (۸ / ۱۲۸).

بود که درگذشت، و عباس که وکیل او بود^(۱)، او را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد و در سرف نزدیک مکه زفاف صورت گرفت و او آخرین زنی است که رسول الله ﷺ سال هفتم و در عمره القضا به همسری برگزیدند.

فضایل وی

۱- رسول الله ﷺ به ایمان او گواهی دادند.

ابن عباس رضی الله عنهما می گوید رسول الله ﷺ فرمودند: این خواهران مؤمن هستند: میمونه همسر رسول الله ﷺ و خواهرش ام الفضل بنت الحارث و خواهرش سلمی بنت الحارث همسر حمزه و اسماء بنت عمیس خواهر مادری آنان^(۲).

۲- رسول الله ﷺ وی را میمونه نام نهادند.

حاکم از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده است که نام خاله ام میمونه، بره بود، رسول الله ﷺ وی را میمونه نام نهادند^(۳).

۱- عباس بن عبدالمطلب س شوهرام الفضل بنت الحارث (خواهر میمونه) بود، بنا بر این عبدالله بن عباس خواهر زاده‌ی او بوده است.

۲- مستدرک ۳۲ - ۳۳ / ۴، حاکم آن را صحیح گفته و ذهبی بر آن صحه گذاشته و آلبانی آن را صحیح گفته است، صحیح الجامع الصغیر (۲۷۶۳) و سلسله الأحادیث الصحیحه (۱۷۶۴).

۳- صحیح مسلم از ابوهیره (۲۱۴۱) مستدرک ۳۰ / ۴ از ابن عباس.

أُمّهات المؤمنین و دعوت

دعوت بلندترین هدف و آرمان أُمّهات المؤمنین بود، آنان که حدیث رسول الله ﷺ را که فرمودند: «هرکس از ما چیزی بشنود و آن را به دیگران برساند، خداوند او را شاداب بگرداند»^(۱) در خاطر داشتند از این رو هر حدیثی را که از رسول الله ﷺ شنیده بودند، به دیگران تبلیغ نمودند، آنان در علم و دانش دینی ممتاز بودند، فقهاء از آنان احکامی را فرا گرفتند که برای همه سودمند بود، کتاب‌های سیر مواضعی را از أُمّهات المؤمنین ذکر کرده اند که گویای خیراندیشی و امر به معروف و نهی از منکر توسط ایشان است، اگر بگوییم که پیروزی دعوت در نخستین روزهای اسلام به سبب خدیجه رضی الله عنها بوده است، گزاف نگفته‌ایم، وی نخستین کسی بود که به رسول الله ﷺ ایمان آورد و با مال و جان خود ایشان را حمایت و نصرت نمود، ایشان بهترین همسر رسول الله ﷺ بود که با آغاز وحی به رسول الله ﷺ دلگرمی می‌داد، رسول الله ﷺ از خوبی‌های خدیجه چنین می‌گوید: «هنگامی که مردم به من کفر ورزیدند او به من ایمان آورد و مرا تصدیق نمود و هنگامی که مردم مرا تحریم کردند او مرا در مال و ثروتش شریک گردانید»^(۲) وی در نشر دین اسلام نقش مهمی ایفا نمود، رضی الله عنها وأرضاها.

عایشه‌ی صدیقه دختر صدیق اکبر احادیث بسیاری از رسول الله ﷺ حفظ نمود و آن را منتشر ساخت که فقهاء و علما از آن بهره بردند و مردم احکام و آداب بسیاری را از وی فرا گرفتند، حتی گفته شده است که یک چهارم احکام شرعی از وی نقل شده است، بزرگان صحابه و تابعین علم وی را ستوده‌اند، مسروق می‌گوید:

۱- صحیح الجامع الصغیر (۶۷۶۴).

۲- نکا: الاستیعاب، ابن عبدالبر ۵۸۹ / ۱.

من شیوخ و بزرگان صحابه را دیدم که از وی در باره‌ی میراث پرس و جو می‌کردند و هرگاه مسروق از عایشه رضی الله عنها حدیث نقل می‌کرد می‌گفت: صدیقه دختر صدیق محبوب حبیب الله که برائتش از فراز هفت آسمان اعلام شد، برایم چنین روایت کرده است، و او دروغ نمی‌گوید^(۱).

عطاء بن ابی رباح می‌گوید: عایشه فقیه‌ترین، عالم‌ترین مردم بود که رأی صائب و استواری داشت.

هشام بن عروه به نقل از پدرش می‌گوید: در فقه و طب و شعر کسی را عالم‌تر از عایشه ندیده‌ام^(۲).

عبدالله بن عبید بن عمیر می‌گوید: کسی برای او اندوه‌گین می‌گردد که او را مادر خود بداند^(۳).

روزی حفصه دختر عبدالرحمن بن ابی‌بکر با چادری نازک که پیشانی‌اش از روی آن چادر نمایان بود، وارد شد، عایشه‌ی صدیقه رضی الله عنها چادر او را پاره کرد و گفت: مگر نمی‌دانی خداوند متعال در سوره‌ی نور چه فرموده است، سپس چادری دیگر طلبید و به او پوشانید.

او همواره زنان را موعظه می‌کرد و می‌گفت: ای زنان! از الله پروردگار خویش بترسید و به درستی وضو بگیرید و نماز را برپا دارید و زکات خویش را با طیب خاطر بپردازید و از همسران‌تان در آنچه می‌پسندید و یا نمی‌پسندید، اطاعت کنید.

و می‌گفت: خلیفه‌ی الهی برای زن، شوهر اوست، اگر شوهر راضی باشد خداوند راضی می‌گردد و اگر شوهر ناراض باشد، خداوند و فرشتگان ناراضی می‌گردند؛ زیرا او شوهرش را به آنچه می‌پسندد وادار می‌کند.

۱- سیر أعلام النبلاء ۱۸۱ / ۲.

۲- نساء حول الرسول، عاطف صابر شاهین، ص ۶۶، ط. دارالغد، المنصورة.

۳- سیر أعلام النبلاء ۱۸۵ / ۲.

و مي گفت که حق شوهر بر زن اين است که در فراش او بماند و از ناخشنودي او بپرهيزد و در پي رضايت او باشد، و کسب او را حفظ کند و از او نافرمانی نکند و خود را حفظ نمايد^(۱).

اما زينب بنت جحش عليها السلام از زنان دانشمند و موعظه گر و خير خواه بود که هم در حيات رسول الله صلى الله عليه و آله و هم پس از ايشان همه مردم؛ زن و مرد را به تمسک به سنت رسول الله صلى الله عليه و آله فرا مي خواند، او چشم و گوش خود را از آنچه باعث غضب و خشم الهي مي گردد حفاظت نمود، هنگامی که رسول الله صلى الله عليه و آله در قضيه ي افک در باره ي عايشه عليها السلام از وي نظر خواستند، گفت: «من چشم و گوشم را حفاظت مي کنم، من جز خير از او چيزي ندیده ام».

واما أم المؤمنين ميمونه بنت الحارث احاديث پيرامون احکام فقهی از رسول الله صلى الله عليه و آله نقل کرده است، مانند آنچه در روز عرفه رخ داد که مردم مشکوک بودند که آیا رسول الله صلى الله عليه و آله روزه هستند يا خير، هنگامی که رسول الله صلى الله عليه و آله در عرفات ايستاده بودند ميمونه کاسه اي پر از شير فرستاد، رسول الله صلى الله عليه و آله در انتظار عمومي از آن نوشيدند^(۲).

و همچنين بيان کيفيت غسل جنابت رسول الله صلى الله عليه و آله^(۳) را روايت نموده است. وي از زنان موعظه گر و خير خواه امت بود، خداوند متعال از وي و ديگر أمهات المؤمنين راضي باد.

۱- سابق.

۲- صحيح مسلم، الصوم، باب صوم يوم عرفه شماره: (۱۹۸۹).

۳- صحيح مسلم، الحيض، باب صفة غسل الجنابة، شماره: (۳۱۷).

نکاتی پیرامون أمهات المؤمنین

- تمامی زناني که رسول الله ﷺ با آنان زفاف نمودند پس از ایشان فوت نموده‌اند جز خدیجه رضی الله عنها و زینب بنت خزیمه رضی الله عنها که در حیات ایشان درگذشتند.
- همه‌ی آنان در مدینه و قبرستان بقیع دفن شده‌اند جز خدیجه که در حجون مکه دفن شد و میمونه که بنابه وصیت او در سرف نزدیکی تنعیم، همان جایی که رسول الله ﷺ با وی زفاف نموده بود، دفن گردید.
- ده نفر از همسران رسول الله ﷺ از نظر نسب از جانب پدر به ایشان می‌رسند: ام حبیبیه، خدیجه، أم سلمه، عایشه، حفصه، سوده، زینب بنت جحش، جویریة، زینب بنت خزیمه و میمونه. و زینب بنت جحش از طرف پدر و مادر به ایشان می‌رسد، مادر او امیمه بنت عبدالمطلب، عمه‌ی رسول الله ﷺ بود و از جهت پدر در جدش خزیمه بن مدرکه بن الیاس به ایشان می‌رسد.
- رسول الله ﷺ دو نفر از همسرانش را که بره نام داشتند، میمونه و جویریة نامیدند.
- زینب بنت خزیمه، صفیه، میمونه و خدیجه هرکدام پیش از رسول الله ﷺ با دو نفر ازدواج کرده بودند، و عایشه رضی الله عنها تنها همسر دوشیزه‌ی رسول الله ﷺ بود. رضی الله عنهن.

ترتیب أمهات المؤمنین از لحاظ روایت حدیث^(۱)

۱- صدیقه بنت الصدیق رحمته الله

وی دو هزار و دوست و ده (۲۲۱۰) حدیث روایت کرده است که امام بخاری و امام مسلم متفقاً صد و هفتاد و چهار (۱۷۴) حدیث را روایت کرده اند. امام بخاری پنجاه و چهار (۵۴) حدیث روایت نموده که در صحیح مسلم نیست و امام مسلم نه (۹) حدیث به تنهایی روایت کرده که در صحیح بخاری نیامده است. امام احمد در مسند خود بیش از دو هزار حدیث از وی روایت کرده است.

۲- ام سلمه رحمته الله

ذهبی گفته است که سند ام سلمه به سیصد و هشتاد و هفت (۳۸۷) حدیث می رسد که امام بخاری و امام مسلم بر سیزده (۱۳) حدیث آن اتفاق دارند، و امام بخاری سه حدیث آورده که در صحیح مسلم نیست، و امام مسلم سیزده حدیث از وی روایت کرده که در صحیح بخاری نیامده است.

۳- میمونه بنت الحارث رحمته الله

۱- ما در نقل روایات هر کدام از أمهات المؤمنین بر پنج منبع اساسی اکتفا می کنیم: اسماء الصحابة والرواة ابن حزم، تلخیص فہوم اهل الأثر ابن جوزي، سير أعلام النبلاء شمس الدین ذہبی، و مخطوط جزء فیہ ما لكل واحد من الصحابة من الحديث بقي بن مخلد اندلسی، و کتاب نساء فی ظل رسول الله ﷺ شیخ عرفان العشا حسونه الدمشقی.

ذهبی می‌گوید: در صحیحین از وی هفت حدیث روایت شده است، امام بخاری منفرداً یک حدیث و امام مسلم پنج حدیث روایت کرده است، و تمام احادیثی که وی روایت کرده سیزده حدیث است.

شیخ محقق عرفان العشا نگاشته است: احادیث او بیشتر از این‌ها است، روایات او در مسند امام احمد با شماره‌ی (۲۶۸۵۸ / ۱۰) آغاز و با شماره‌ی (۲۶۹۲۱ / ۱۰) پایان می‌یابد. و در اسماء الصحابة الرواة آمده که وی هفتاد و شش حدیث روایت کرده است و محقق در حاشیه‌ی کتاب مذکور گفته‌ی کحاله در «اعلام النساء» را نقل نموده که گفته است: «در مطالع الأنوار آمده که وی (۷۷) حدیث روایت کرده است و در الکمال فی معرفة الرجال (۴۶) حدیث و در مجموعه‌ی شماره: (۳۲) مخطوطات دارالکتب الظاهریه آمده است که وی (۷۹) حدیث روایت کرده است^(۱)».

۴- ام حبیبہ بنت ابی سفیان رضی اللہ عنہا

در اسماء الصحابة الرواة آمده که وی (۶۵) حدیث روایت کرده است، ابن جوزی در تلقیح فہوم الاثر نیز همین را ذکر کرده است^(۲).
 ذہبی نیز گفته است: «مسند او شصت و پنج حدیث است^(۳)». امام بخاری و امام مسلم بر دو حدیث او اتفاق دارند و امام مسلم یک حدیث را منفرداً آورده است.

۵- حفصہ بنت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہما

ابن حزم در «اسماء الصحابة الرواة» آورده که وی شصت حدیث روایت کرده

۱- اسماء الصحابة الرواة، حاشیه ص ۶۸.

۲- اسماء الصحابة الرواة ص ۷۲، تلقیح فہوم الاثر، ابن جوزی ۳۶۵.

۳- نساء فی ظل رسول اللہ ﷺ ص ۲۰۸.

است، هم ابن جوزی در «تلقیح فهم الأثر» نیز چنین گفته است^(۱).
 ذهبی گفته: «مسند او در کتاب بقی بن مخلد شصت حدیث است»^(۲).
 شیخین چهار حدیث از او را متفقاً آورده اند و امام مسلم منفرداً شش حدیث ذکر کرده است.

شیخ عرفان العشامی گوید: «امام احمد در مسند خود چهل چهار حدیث از شماره‌ی: (۲۶۴۸۵) تا (۲۶۵۲۹ / ۱۰) آورده است»^(۳).

۶- زینب بنت جحش رضی الله عنها

ابن حزم^(۴) و ابن جوزی^(۵) گفته‌اند که او یازده حدیث روایت کرده است.
 شیخ عرفان العشامی گوید: احادیث وی در مسند امام احمد با شماره‌ی:
 (۲۶۸۱۳ - ۲۶۸۱۶ / ۱۰) و (۲۷۴۸۳ - ۲۷۴۸۶ / ۱۰) آغاز می‌گردد.
 و ترمذی (۲۱۸۷) و ابن ابی شیبہ (۱۹۰۶۱) و ابن حبان (۸۲۷) و بیهقی در
 السنن الکبری (۹۳ / ۱۰) و بغوی در «شرح السنه» (۴۲۰۱) و دیگران نیز
 آورده‌اند^(۶).

امام مالک در مؤطا (۱۲۶۸) و نسائی (۳۵۰۰) نیز از او نقل کرده‌اند^(۷).

۱- اسماء الصحابة الرواة ص ۷۵ و تلقیح فهم اهل الاثر ۳۶۵.

۲- سیر أعلام النبلاء، ۲۳۰ - ۲۲۷ / ۲، شیخ عرفان العشامی گفته: «مسند بقی بن مخلد مفقود است، نگا: حاشیه ص ۱۲۴ از نساء فی ظل رسول الله.

۳- نساء فی ظل رسول الله ص ۱۲۴.

۴- اسماء الصحابة الرواة، ص ۱۵۳.

۵- تلقیح فهم اهل الاثر، ص ۳۶۹.

۶- نساء فی ظل رسول الله، ص ۱۸۶.

۷- سابق.

۷- صفیه بنت حیی بن اخطب رضی اللہ عنہا

ابن حزم^(۱) و ابن الجوزی^(۲) گفته‌اند که وی ده حدیث روایت کرده است. ذهبی گفته: از وی ده حدیث نقل شده که یکی از آن متفق علیه است^(۳).
و حدیث او در صحیح بخاری با شماره: (۲۰۳۵) و صحیح مسلم (۲۱۷۵) و مسند امام احمد (۲۶۹۲۷ / ۱۰) و (۲۶۹۲۹ / ۱۰) آمده است^(۴).

۸- جویریہ بنت الحارث بن ابی ضرار رضی اللہ عنہا

ابن حزم^(۵) و ابن الجوزی^(۶) گفته‌اند که وی هفت حدیث روایت کرده است، ذهبی نیز همین عدد را ذکر کرده و گفته است: از وی هفت حدیث وارد شده است که یکی از آن در صحیح بخاری و دو تا در صحیح مسلم است^(۷).
شیخ عرفان العشا افزوده که حدیث وی در مسند با شماره‌ی (۲۶۸۱۷) - (۲۶۸۲۰ / ۱۰) و شماره‌های دیگر آمده است^(۸).

۹- سوده بنت زمعه رضی اللہ عنہا

ابن حزم^(۹) و ابن الجوزی^(۱۱) گفته‌اند که او پنج حدیث روایت کرده است، در صحیح بخاری با شماره‌ی: (۶۶۸۶) و (۶۷۴۹) و در صحیح مسلم شماره‌ی:

۱- اسماء الصحابة الرواة، ص ۱۵۵.

۲- تلخیص فہوم اہل الاثر، ص ۳۶۹.

۳- سیر أعلام النبلاء ۲ / ۲۳۸.

۴- شیخ عرفان در نساء فی ظل رسول اللہ، ص ۲۳۹ این را برگزیده است.

۵- اسماء الصحابة الرواة ص ۳۷۱.

۶- تلخیص فہوم اہل الاثر ص ۳۷۱.

۷- سیر أعلام النبلاء ۲ / ۲۶۳.

۸- نساء فی ظل رسول اللہ ص ۲۰۰.

۹- اسماء الصحابة الرواة ص ۲۲۲.

۱۴۵۷) و در مسند امام احمد (۲۷۴۸۸ / ۱۰) و (۲۷۴۸۷ / ۱۰) و (۲۷۴۸۹ / ۱۰) و (۶۱۲۷ / ۲) و نسائی (۳۴۸۵).

اما خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها و زینب بنت جحش رضی الله عنها روایتی ندارند.
این چیزی بود که توانستم از مرویات أمهات المؤمنین جمع نمایم تا تلاش آنان
در راه نشر احادیث رسول الله صلی الله علیه و آله نمایان گردد.

خاتمه

برخي از فضایل عطراگین أمهات المؤمنین رضي الله عنهنّ را با هم خواندیم، باشد که در امواج متلاطم شبهاتی که پیرامون آنان به طور خصوص و پیرامون اهل بیت به طور عموم پراکنده است، به این فضایل چنگ بزنیم. دختران و همسران ما باید این فضایل را بیاموزند و به آن خود را بیاریند تا بهترین اسوه و الگوي برتر باشند تا بدینگونه حقوق أمهات المؤمنین را حفظ کرده و به آنان احترام گذاشته باشیم، احترام همسران رسول الله ﷺ در واقع احترام به رسول الله ﷺ است.